

ZBIGNIEW MALINOWSKI, MAREK WIERUSZEWSKI

Zmiany w normalizacji wielkowymiarowego drewna sosnowego w powojennych dziejach Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe*

Changes in the standardisation of large-size Scots pine timber in the State Forests National Forest Holding after world war II

ABSTRACT

Malinowski Z., Wieruszewski M. 2017. Zmiany w normalizacji wielkowymiarowego drewna sosnowego w powojennych dziejach Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Sylwan 161 (4): 287-294.

The qualitative and dimensional variability of wood material affects its possible uses for industrial purposes. Attempts to order the rules of raw material classification contributed to the introduction of qualitative and dimensional standards approved by the Polish Committee for Standardization. Large-size softwood is the main raw timber material in Poland. The adjustment of requirements and rules of raw material sorting to changing market needs was caused by the necessity of prompt reaction to technological changes. Although standards were adjusted to the EU requirements, the State Forests National Forest Holding creates the rules of large-size wood classification through the corporation legal acts – the ordinances of the General Director. The article presents the beginning of the process of large-size softwood trade standardization in Poland. It indicates the rationality of meeting the requirements of qualitative, dimensional and purpose-related classification in the era of rapid changes in the demand of the industry. After the rebirth of the Polish state, there were attempts to improve rational use of wood. This goal was achieved by introduction of the rules of assortment classification for available forms of material. Verification of wood structure defects and properties in selection of large-size assortments resulted in consecutive amendments facilitating the procedures of selection of adequate quality and thickness classes in large-size wood. This enabled gradual adjustment of assortment classification to the needs of the wood industry, which is the recipient of wood material. Due to the increasing dynamics of changes it was necessary to develop new forms of wood division and classification. The role of product standards was gradually taken over by technical conditions developed by the State Forests, which is in charge of major material resources in Poland. This form of verification of the principles of wood division and classification guarantees prompt adjustment to the needs of clients on the wood market, which are changing at an increasing rate.

KEY WORDS

standardization, ordinances, softwood, large-size

ADDRESSES

Zbigniew Malinowski ⁽¹⁾ – e-mail: zbyma@wp.pl

Marek Wieruszewski ⁽²⁾ – e-mail: mwierusz@up.poznan.pl

⁽¹⁾ Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach

⁽²⁾ Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu; ul. Wojska Polskiego 38/42, 60-627 Poznań

*Praca w ramach rozprawy doktorskiej Z. Malinowskiego „Badania zmiennej klasyfikacji jakościowo-wymiarowej drewna wielkowymiarowego sosnowego dla potrzeb przemysłu pierwiastkowego”.

Wstęp

Dominującym rodzajem drewna dla zastosowań przemysłowych jest w Polsce drewno sosny. Sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris* L.), gatunek powszechnie występujący na terenie Europy, zajmuje ponad 60% powierzchni polskich lasów [Lasy... 2015a]. Drewno sosnowe wielko- i średniowymiarowe jest najistotniejszą gospodarczo grupą sortymentów surowca drzewnego pozyskiwanego w Polsce. Jego rolę potwierdza między innymi fakt pozyskania w 2016 roku około 13 mln m³ drewna iglastego wielkowymiarowego [Leśnictwo 2016], podczas gdy w skali kraju pozyskano łącznie około 40 mln m³ surowca. Znaczna zasobność tego gatunku, osiągająca poziom około 59% miąższości lasów [Lasy... 2015b], skłania do wyboru drewna wielkowymiarowego sosnowego do analiz zarówno hodowli leśnej, jak i użytkowania oraz zastosowania przemysłowego.

Pierwszą jednostką normalizacyjną w niepodległej międzywojennej Polsce był Komitet Techniczny powołany 2 lipca 1923 roku. Pierwszymi normatywnymi (czyli wynikami procedur normalizacyjnych wyrażonymi w postaci reguł zatwierdzonych przez uprawnione jednostki władz) o znaczeniu krajowym były opracowane przez Adama Loreta w 1937 roku dokumenty porządkujące obrót surowcem drzewnym [Kubiak, Laurow 1994]. W powojennej Polsce pierwszą formalną normą, która dotyczyła drewna wielkowymiarowego sosnowego, była PN-D-95007:1951. Warto też wspomnieć o „Instrukcji w sprawie sortowania i pomiaru drewna w Lasach Państwowych” z 1945 roku i „Warunkach technicznych” ustanowionych dla LP w roku 1948 [Buchholz 1968]. Zmiany w ujęciu odbioru surowca i dodatkowe wyniki analiz jakościowych wpływały na aktualizację zapisów w aktach normatywnych, które następowały w latach 1958-1992 w postaci norm przedmiotowych dla drewna tartaczno-iglastego wielkowymiarowego.

Każda nowo zatwierdzana polska norma zastępowała dotychczas obowiązującą, jednocześnie w kolejnych dokumentach widać proces łączenia zagadnień klasyfikacji surowca. Odnotować należy przypadki, w których nowa norma zastępowała czy dezaktualizowała więcej niż jedną normę dotyczącą surowca. Dotyczy to m.in. normy na drewno tartaczno-iglaste [PN-82/D-95017], która zastępowała równocześnie akty prawne obowiązujące dla drewna sosnowego i modrzewiowego [PN-67/D-95017] oraz dla drewna świerkowego, jodłowego i jedlicowego [PN-68/D-95018], a także późniejszej normy określającej zakres wymagań dla drewna wielkowymiarowego iglastego [PN-92/D-95017], która zastępowała wcześniejszą wersję [PN-89/D-95017], wymagania na surowiec okleinowy [PN-74/D-9511] oraz normy branżowe na drewno łuszczarskie [BN-79/9221-01], rezonansowe [BN-85/9221-06], na prowadniki szybowe [BN-77/9221-08] i słupy drewniane [BN-77/9221-09].

Zasada dobrowolności stosowania Polskich Norm weszła w życie 1 stycznia 1994 roku z pewnymi wyłączeniami (dla niektórych ministerstw przewidziano jednak obowiązkowe stosowanie norm) [Ustawa... 1993]. Całkowitą dobrowolność stosowania normy wprowadzono dopiero od 16 września 1999 roku [Ślęzak 2006]. Zgodnie z późniejszymi aktami prawnymi [Ustawa... 2002] oraz wykładnią Polskiego Komitetu Normalizacyjnego z 24 listopada 2010 roku potwierdzono dobrowolność stosowania Polskich Norm, a powołanie się na nie w rozumieniu prawnym nie znosi ich dobrowolnego statusu. Wyjątek stanowić może sytuacja, gdy ustawodawca chce ten status zmienić poprzez wprowadzenie innej ustawy.

Na podstawie zmian zachodzących w normalizacji krajowych zasad sortowania surowca iglastego Polskie Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe wprowadziło własne przepisy określone jako warunki techniczne dla drewna wielkowymiarowego iglastego, mające moc normatywną w obrocie krajowym [Zarządzenie... 2002, 2013c]. Akty te stanowią formę klasyfikacji wewnętrznej w strukturze organizacyjnej Lasów Państwowych, które będąc monopolistą w obrocie surowcem w kraju, ustalają zasady klasyfikacji i obrotu surowcem drzewnym.

W celu dopełnienia klasyfikacji drewna wielkowymiarowego sosnowego należy wskazać na kolejne zmiany zachodzące w obrocie surowcem o długości zredukowanej do postaci kłody. Zasady klasyfikacji tej postaci drewna określają warunki techniczne na drewno kłodowane [Zarządzenie... 2004, 2012, 2013a, d]. Dokumenty te, dotyczące zasad klasyfikacji i obrotu drewnem okrągłym, pozwalają na sukcesywne dopasowywanie form i kryteriów wymiarowo-jakościowych sortowania surowca do zmieniających się potrzeb zakładów i przedsiębiorstw przemysłu drzewnego.

Zmiany w spojrzeniu na surowiec drzewny przeznaczony do przerobu mechanicznego wynikają ze wzrostu jego znaczenia dla rozwoju gospodarki krajowej w okresie międzywojennym i powojennym. Rosnące wymagania odbiorców przyczyniły się do pogłębionej weryfikacji zasad klasyfikacji i podziału sortymentów drewna okrągłego. Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na formy i kierunki rozwoju procedur weryfikacji znaczących cech jakościowo-wymiarowych surowca sosnowego dla potrzeb ujednoczenia jego sortowania. Wskazano na zmiany zakresu w kolejnych opracowaniach normalizacyjnych – uwzględniających dodatkowe wymagania, pozwalające na uzyskanie pełniejszego i racjonalnego zagospodarowania naturalnych zasobów drewna sosnowego. Zakres opracowania obejmuje zharmonizowany rozwój podziału wymiarowo-jakościowego w odniesieniu do drewna sosnowego, szczególnie cennego przy uwzględnieniu gwałtownie rozwijającego się przemysłu drzewnego, który sprzyjał dostosowaniu sortymentacji do potrzeb coraz wydajniejszych technologii i wyspecjalizowanych kierunków jego przetwarzania.

Material i metody

Ze względu dużą rozpiętość zakresu wymagań jakościowo-wymiarowych zawartych w przedstawionych we wstępie dokumentach ważną rolę odgrywają zmiany, które zachodziły w okresie, kiedy były one zatwierdzane. Omówienie przepisów, a co za tym idzie różnic w podejściu do opisywanej tematyki, ograniczono do wielkowymiarowego drewna sosnowego tartacznego. Zdecydowano się pominąć postać drewna kłodowanego, okleinowego, łuszczarskiego, rezonansowego oraz innych sortymentów z obszaru podziału drewna okrągłego iglastego ze względu na jego specjalne przeznaczenie. Podobnego uproszczenia w ocenie weryfikowanej klasyfikacji dokonano w samym stopniowaniu klasyfikacji i podejścia do wad drewna. Wynika to z faktu znacznego zróżnicowania w klasyfikacji wad i nazewnictwa stosowanego w wyszczególnionych normach i zarządzeniach. Bezpośrednie i szczegółowe porównanie wad drewna w poszczególnych klasach uznano za niewłaściwe. Pomimo występujących różnic zawartych w opisie normowych zasad klasyfikacji oraz w warunkach technicznych postanowiono dokonać próby zestawienia elementów wspólnych, na podstawie których można wykazać główne trendy zmian w podejściu do klasyfikacji drewna wielkowymiarowego sosnowego w ostatnim okresie.

Wyniki i dyskusja

Pierwszą polską normą na drewno wielkowymiarowe sosnowe w czasach powojennych była norma z czerwca 1951 roku – „Drewno tartaczne z drzew iglastych” [PN-51/D-95007]. Ponieważ pierwsza krajowa norma „Wady drewna”, opracowana przez E. Stebnicką przy współpracy z A. O. Korczewskim i A. Korzeniowskim, została zatwierdzona przez Polski Komitet Normalizacyjny dopiero 15 grudnia 1954 roku, autorzy normy przedmiotowej musieli zawrzeć w niej znacznie zwiększoną bazę podstawowych informacji. Jedyłą przywołaną normą (normą związaną) jest w niej norma z 1950 roku dotycząca korowania drewna [PN-50/D-06000]. Można tam znaleźć kilka zapisów, które w przywołanych dokumentach normalizacyjnych pojawiły się tylko raz. Za naj-

ciekawszy z nich należałoby uznać zapis o „oczyszczeniu” drewna tartaczno-guzowego z guzów równo z poboczną drewna (choć możemy zaobserwować pewną niekonsekwencję autorów normy – istnieje w niej pojęcie guza i jego występowanie jest dopuszczalne w określonym zakresie). PN-51/D-95007 wydzielała trzy klasy drewna tartaczno-guzowego (I, II, III), definiowała równocześnie przedział długości wyrabianego drewna. Określono granicę sortymentów takich jak dłużycy (długość od 9,0 m we wszystkich klasach jakości) oraz kłoda (w I i II klasie winna posiadać minimum 3,0 m długości, a tylko w III klasie 2,0 m). Odstopniowanie długości co 10 cm oraz określenie granicznej najmniejszej średnicy wyznaczano w cieńszym końcu drewna bez kory na 14 cm dla wszystkich klas jakości. Wady drewna i ich dopuszczalny zakres zostały określone w formie tabelaryzowanej.

W grupie wad uwzględniono: mursz (twardy i czerwień oraz miękki), hubę, martwicę boczną, rdzeń podwójny i mimośrodowy, zgniliznę bielu, pęknięcia (promieniowe, koliste, łukowe, mrozowe i piorunowe), krzywiznę, skręt włókien, zbieżność, sęki zdrowe (zrosnięte, rogowe) i guzy, sęki zepsute (murszowe, tabaczne, nadgniłe, smołowe), przesylenie żywicą, pęcherze żywiczne, uszkodzenia od żywicowania, siniznę, otwory po owadach małe (jak drwalnikowe), duże (jak kózkowe), po kornikach, obwar i rak oraz części drewna zawierające odłamki metali.

Większość wymienionych wad jest nadal wyszczególniona w obecnie obowiązujących normatywach, np. skręt włókien, krzywizna czy też pęknięcia. Część z nich poddana została ocenie i zmianie w nazewnictwie lub doprecyzowano ich znaczenie. Przykładowo w obecnych normach martwica jest synonimem zabitki. Martwicę boczną klasyfikujemy dzisiaj jako zgniliznę zewnętrzną, co wynika ze sposobu jej pomiaru (dopuszczalność tej wady odnosi się do średnicy i obwodu danej sztuki drewna). Jako tę samą wadę (zgniliznę zewnętrzną) określilibyśmy także zgniliznę bielu. Zauważalnej transformacji uległa wspólna klasyfikacja (ta sama grupa wad) sęka zdrowego i guza. W zapisach obecnie obowiązujących guz jest charakteryzowany jako sęk zrosnięty i co ważniejsze zepsuty. Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza dwa zapisy zawarte w pierwszej z wymienionych norm. Pierwszy dotyczy obniżenia o jedną klasę jakości drewna pochodzącego z uschniętego drzewa w stosunku do drewna z drzewa zdrowego, co wynika z klasyfikacji jakościowej. Drugi z kolei mówi, że jeżeli występuje tylko jedna wada, która obniża klasę, pozostałe zaś mieszczą się w klasie wyższej, to możemy zaliczyć taką sztukę drewna do klasy wyższej. Kolejnym zapisem o charakterze uszczegóławiającym jest sposób cechowania. Drewno musiało posiadać oznaczenia na obu czołach: na odziomku winien się znaleźć znak jednostki administracyjnej (cecha), numer dłużycy lub kłody, wymiar długości i średnicy oraz klasa jakości; na górnym czole miała pojawić się cecha sztuki oraz w przypadku wydzielenia dwóch klas jakości w jednej sztuce – informacje jak na odziomku. Należy tutaj zwrócić uwagę, że PN-51/D-95007 dopuszczała odbiór dwóch klas jakości na jednej dłużycy drewna iglastego. Autorzy pierwszej normy uznali za stosowne (biorąc pod uwagę objętość normy) umieścić na końcu spisu treści (spisu rzeczy).

Drugą w kolejności normą dla drewna tartaczno-guzowego (dzisiaj użylibyśmy raczej określenia „wielkowymiarowego”) była norma „Drewno tartaczno-iglaste” ustanowiona przez Polski Komitet Normalizacyjny 24 listopada 1958 roku (obowiązująca od 1 maja 1959 roku) [PN-58/D-95007]. Wprowadziła ona kilka nowych zapisów. Zmieniono podejście do wymiarowania drewna okrągłego. Dłużycy pozostała w niezmienionej formie – 9,0 m i wyżej, a kłoda mierzona była od 2,5 m (kończyła się oczywiście na 8,9 m). Zupełną nowością było wprowadzenie postaci wyrzynka – 2,0-2,4 m długości. Nowa forma drewna okrągłego, jaką jest wyrzynek, podlegała innej klasyfikacji jakościowej, z wydzieleniem zawsze klasy jakości I lub II, zapisywana jednak była zawsze jako klasa III. Dla kłód i dłużyc pozostawiono minimalną średnicę 14 cm w cieńszym końcu bez

kory, dla wyrzynków natomiast górna średnica bez kory miała wynosić 25 cm. Kolejnym ważnym zapisem jest określenie sęka nadpsutego. O ile standardowy opis sęka nadpsutego widocznego na poboczniczy nie budzi kontrowersji, to określenie go na podstawie głębokości zalegania zgnilizny mogło wywołać wątpliwości. PN-58/D-95007 była już powiązana z większą liczbą norm, które mają wpływ na przygotowanie surowca [PN-56/D-06000; PN-54/D-03002], z określeniem wad drewna włącznie [PN-54/D-01000]. Norma ta w dalszym ciągu dopuszczała sekcynny odbiór drewna wielkowymiarowego iglastego (sosnowego), przy czym podział dłużyc na kłody (wyrzynka kłód) mógł wystąpić jedynie w przypadku redukcji i usuwania z dłużycy niedopuszczalnych wad czy też dla umożliwienia zrywki i wywozu drewna z lasu. Również tu obowiązywały trzy klasy jakości (I, II i III), przy czym zmieniono nazewnictwo oraz zakres występowania niektórych wad. Obwar i rak zastąpiono określeniem rakowatości, pojawiło się określenie dziupla, hubę zaliczono do zgnilizny. W PN-58/D-95007 pozostał zapis o występowaniu tylko jednej wady, która jeśli: „obniża nam klasę, pozostałe zaś mieszczą się w klasie wyższej, to możemy pozostawić taką sztukę drewna w klasie wyższej”. Pojawiły się kolejne zapisy: „Wad nie wymienionych w normie nie bierze się pod uwagę” (formuła ta występuje do dnia dzisiejszego), oraz że jeżeli „w jednej sztuce występują wszystkie przewidziane wady dla danej klasy jakości lub też większość ich w stopniu zbliżonym do górnej granicy przewidzianej normą, to sztukę taką należy zaliczyć do klasy niższej lub w przypadku klasy III – zdyskwalifikować”.

1 czerwca 1967 roku normę tę zastąpiono kolejną wersją dla drewna tartaczno-sosnowego, która obowiązywać zaczęła od 1 października 1967 roku [PN-67/D-95017]. Pewną nowością było wydzielenie osobnej normy dla sosny i modrzewia [PN-67/D-95017] oraz odrębnej klasyfikacji dla pozostałych iglastych [PN-67/D-95018]. Wady drewna odnoszono do nowej normy z 1966 roku – „Wady drewna” [PN-66/D-01000]. Nowa norma wprowadziła szereg zmian kosmetycznych w wymiarach wyrzynka (dla długości 2,2-2,4 m zamiast 2,0-2,4 m, średnica górna bez kory 18 cm zamiast 25 cm) oraz znaczących, w formie zapisu średnicy znamionowej: „najmniejsza średnica w odległości 1 m od grubszego końca” i „najmniejsza długość odziomkowa bez wad lub z wadami dopuszczalnymi”, które można uznać za rewolucyjne w klasyfikacji jakościowej. Kolejnym nowym zapisem było zaliczenie kłody lub dłużycy w całej długości do jednej klasy. Zmianie uległy także zakresy występowania danej wady w klasie (wszystkie sęki potraktowano jako jedną grupę). Wśród informacji dodatkowych zamieszczono również adnotację o odpowiednikach wśród norm zagranicznych, co dotąd nie miało miejsca (wymieniono odpowiedniki węgierskie i bułgarskie).

Wprowadzenie normy „Surowiec drzewny – Drewno tartaczno-iglaste” (ustanowionej 20 marca 1982 roku), która zastąpiła dotychczasowe i obowiązywała od 1 stycznia 1983 roku, zakończyło rozbitcie norm drewna iglastego na drewno tartaczno-sosnowe, modrzewiowe i inne [PN-82/D-95017]. Wady drewna odnoszono do najnowszej po aktualizacji normy PN-79/D-01011, która dotyczyła wyłącznie wad drewna okrągłego (poprzednie dwie normy z lat 1954 i 1966 zawierały również opis wad tarcicy). Nowa norma, tak jak poprzednie, zawierała kilka dość nowatorskich zmian. Po raz pierwszy odstopniowanie przy pomiarze długości odbywało się co 30 cm (autorzy normy zaznaczyli, że odstopniowanie oraz nadmiary długości wprowadzono w celu ujednocnienia i zgodnie z normą krajów RWPG 1144-78). Taki sposób pomiaru wymusił zmiany w podziale długości dłużycy, kłody i wyrzynka (dłużycy 6,0 m i powyżej, kłoda 2,7-5,7 m, wyrzynek 2,1-2,4 m). Średnicę minimalną w górnym końcu bez kory pozostawiono bez zmian (podobnie jak we wcześniejszych rozwiązaniach przyjętych dla sosny i modrzewia [PN-67/D-95017]). Wyrzynki można było wyrabiać wyłącznie „za zgodą stron”. Po raz pierwszy w zapisach pojawiła się kolejna wada w postaci spały żywiczarskiej (uszkodzenia starsze niż 10 lat były niedopusz-

szczalne w każdej z trzech klas jakości). Nowy był również zapis o dopuszczalności dostaw do klienta drewna z ponadnormatywnymi wadami (za zgodą stron). Zmianom uległy też zakresy występowania pozostałych wad drewna. Między innymi ustalono dopuszczalność pęknięć w I klasie jakości czy też zmieniono średnicę znamionową dla I klasy.

Ostatnią normą, która została wprowadzona przed transformacją polityczną w kraju, z utrzymaniem trzech klas jakości, była norma „Surowiec drzewny – Drewno tartaczne iglaste” z 16 stycznia 1989 roku (obowiązująca od 1 lipca 1989 roku) [PN-89/D-95017]. Pozostawiono zapis o wyrabianiu dłużyc i kłód, a wyrzynków wyłącznie za zgodą stron. Wprowadzono jedną dla wszystkich długości drewna minimalną średnicę górną bez kory – 14 cm. Pozostawiono 30-centymetrowe odstopniowanie długości (zgodnie z normami obowiązującymi w RWPG). Autorzy normy usunęli z zapisu wadę spały żywiczarskiej (wprowadzoną w poprzedniej normie). Wszelkie wprowadzone zmiany, według autorów normy, miały pozwolić na formę klasyfikacji zwiększającej możliwość wydzielenia (sprzedawanego) drewna tartaczego.

Pierwszą polską normą opartą o zasady klasyfikacji jakościowo-wymiarowej była norma „Surowiec drzewny – Drewno wielkowymiarowe iglaste – Wspólne wymagania i badania” z 29 grudnia 1992 roku (jako norma obowiązująca od 1 lipca 1993 roku) [PN-92/D95017]. Wprowadzenie normalizacji jakościowo-wymiarowej zamiast przeznaczeniowej było podejściem bezprecedensowym, które miało w sposób istotny zmniejszyć liczbę wydzielanych sortymentów, przez co znacznie ułatwić procedurę odbiórki drewna w lesie. Największą zauważalną zmianą było zastąpienie trzech klas jakości czterema oznaczanymi alfabetycznie: A, B, C, D. Drewno tartaczne przemianowano na drewno wielkowymiarowe, zapisując, że wprowadzone zmiany mają umożliwić „odbiorcom swobodne uzgadnianie szczegółowych parametrów” przygotowywanego surowca. Tworząc tę normę, wzorowano się na klasyfikacji surowca drzewnego w krajach wspólnoty europejskiej, a konkretnie na normach RFN z 1968 roku. Wprowadzenie nowej klasyfikacji jakościowo-wymiarowej wiązało się z szeregiem zmian w poszczególnych klasach. Biorąc pod uwagę fakt, że zwiększyła się liczba klas w stosunku do obowiązujących trzech dotychczasowych, nastąpiło poszerzenie dopuszczalności nasilenia wad. Jedyną cechą, która nie uległa zmianie, była sama klasyfikacja wad drewna, gdyż nadal korzystano z tej samej normy „Wady drewna” [PN-79/D-01011]. PN-92/D95017 była pierwszą normą dla drewna wielkowymiarowego iglastego (w tym także sosnowego), ale także ostatnią, z której w pełni korzystały Lasy Państwowe. Przygotowania do integracji europejskiej skutkowały opracowaniem zasad klasyfikacji drewna zgodnych z wymogami Unii Europejskiej [Hruzik 2002]. Zmiany przepisów regulujących normowanie w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i podpisanymi dyrektywami spowodowały wycofanie PN-92/D95017 na rzecz normatywów PN-EN przyjętych przez Polski Komitet Normalizacyjny 14 listopada 2012 roku. Przewidywany przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych kierunek zmian przyczynił się do opracowania warunków technicznych dla drewna wielkowymiarowego iglastego jako formy weryfikacji i klasyfikacji surowca drzewnego w obrocie krajowym [Zarządzenie... 2013c].

Podsumowanie

Tempo zmian, które zachodzą w zakresie normalizacji oraz zapotrzebowania na nowe sortymenty dla potrzeb przemysłu drzewnego, powoduje konieczność weryfikacji zasad klasyfikacji jakościowo-wymiarowej surowca drzewnego. Poddając analizie zmiany w polskiej normalizacji drewna wielkowymiarowego sosnowego (choć ta uwaga dotyczy zmian polskiej normalizacji w ogóle), możemy zauważyć pewne stałe tendencje, które są podstawą kolejnych zmian w normach na drewno okrągłe. Najważniejszą z nich jest próba dostosowania norm do potrzeb przemysłu (kra-

jowego czy też międzynarodowego). Przykładowo począwszy od PN-82/D-95017 aż do PN-89/D-95017 przyjęto zasadę 30-centymetrowego odstopniowania pomiaru długości drewna wielkowymiarowego, co oznaczało wyjście naprzeciw wspólnym zasadom obowiązującym w krajach RWPG. Usuwanie z opisu wad (np. spały żywiczarskiej) czy też zmiany w określaniu pewnych wymiarów miały na celu uaktualnienie norm oraz dopasowanie jakościowo-wymiarowe wydzielanego surowca wielkowymiarowego z uwzględnieniem potrzeb przemysłu.

Kolejnym motywem przeprowadzanych zmian było uproszczenie procesu odbioru surowca, a więc klasyfikacji drewna w terenie. Procedury właściwego odbioru drewna zajmowały i zajmują nadal znaczną część czasu pracy leśnika (odbiórka drewna to jedna z najbardziej czasochłonnych czynności).

Stąd przekonanie, że zmiany normalizacji klasyfikacji drewna okrągłego jako odpowiedź na zapotrzebowanie przemysłu drzewnego i konieczność uproszczenia operacji odbioru surowca u producenta, czyli w leśnictwie, są tylko częścią całego zagadnienia. Znaczenia nabierają zwłaszcza w odniesieniu do sosnowego surowca wielko- i średniowymiarowego przeznaczonego do przerobu tartaczno, programu ogrodowego czy opakowań. W coraz większej części zakładów wprowadza się systemy przerobu automatycznego i numerycznego rejestrowania surowca kierowanego do przerobu. Przejęcie przez LP roli kreatora zasad klasyfikacji (warunków technicznych) surowca drzewnego ma niewątpliwie zaletę w postaci większej elastyczności wprowadzania ich w życie. Warunki techniczne są w stanie nadążać za zmianami w normalizacji surowca drzewnego na potrzeby przemysłu drzewnego czy też potrzebami wynikającymi z samej działalności Lasów Państwowych, np. potrzebami hodowlanymi (skracanie długości drewna w celu ochrony nalotów czy podrostów itp.). Z drugiej strony PGL LP, jako monopolista, może być skłonne, żeby narzucać przemysłowi własne zasady przygotowania drewna (co często budzi duży sprzeciw wśród przedstawicieli przemysłu drzewnego), gdyż jako twórca „normatywu” ma pierwszeństwo w interpretacji zapisów warunków technicznych. Trzeba tu wspomnieć, że Polski Komitet Normalizacyjny wydawał niezależne interpretacje zapisów norm zarówno dla Lasów Państwowych, jak i przemysłu drzewnego (były one wydawane na piśmie każdej instytucji, która o taką interpretację wystąpiła).

Rozważając problematykę klasyfikacji jakościowo-wymiarowej surowca sosnowego wielkowymiarowego, należy podkreślić konieczność wielu wprowadzanych zmian, co potwierdza przekrój historyczny aktów normatywnych związanych z omawianą postacią surowca. Zmiany w rozwoju potrzeb przemysłu drzewnego są gwałtowne i wymagają radykalnych korekt w systemie sortymentacji i klasyfikacji surowca drzewnego. Aby dostosować się do tempa zmian w przemyśle drzewnym, LP muszą wykazać dużą elastyczność w ocenie i podziale dostępnych zasobów drewna (utrzymując wysoką produktywność lasu oraz jego zrównoważony rozwój, który jest statutowym celem działalności Lasów Państwowych). Przemysł drzewny i Lasy Państwowe stanowią współzależne gałęzie gospodarki kraju oparte na fundamencie racjonalnego wykorzystania naturalnych zasobów odnawialnego surowca drzewnego. Posiadając własne cele i zadania, winny funkcjonować w oparciu o właściwie kształtowane zasady współpracy.

Literatura

- BN-77/9221-08. 1977. Drewno na prowadniki szybowe.
 BN-77/9221-09. 1977. Słupy drewniane.
 BN-79/9221-01. 1979. Drewno huszczarskie.
 BN-85/9221-06. 1985. Drewno rezonansowe świerkowe i jodłowe.
 Buchholz J. 1968. Zagadnienie klasyfikacji sosnowego drewna tartaczno na tle rachunku ekonomicznego w przemyśle tartaczno. Folia Forestalia Polonica, seria B, 8.
 Hruzik G. 2002. Polskie normy na drewno kontra normy Unii Europejskiej. Las Polski 12: 32-33.

- Kubiak M., Laurow Z. 1994. Surowiec drzewny. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa.
- Lasy Państwowe w liczbach. 2015a. CILP, Warszawa.
- Lasy w Polsce. 2015b. CILP, Warszawa, ORWLP w Bedoniu.
- Leśnictwo. 2016. GUS, Warszawa.
- PN-50/D-06000. 1950. Korowanie.
- PN-51/D-95007. 1951. Drewno tartaczne z drzew iglastych.
- PN-54/D-01000. 1954. Wady drewna.
- PN-54/D-03002. 1954. Drewno okrągłe – Sortowanie, pomiar, obliczanie miąższości oraz cechowanie.
- PN-56/D-06000. 1956. Korowanie.
- PN-58/D-95007. 1958. Drewno tartaczne iglaste.
- PN-66/D-01000. 1966. Wady drewna.
- PN-67/D-95017. 1967. Drewno tartaczne sosnowe i modrzewiowe.
- PN-68/D-95018. 1968. Drewno tartaczne świerkowe, jodłowe i jedlicowe.
- PN-74/D-95011. 1974. Drewno okleinowe.
- PN-79/D-01011. 1979. Drewno okrągłe – Wady.
- PN-82/D-95017. 1982. Surowiec drzewny – Drewno tartaczne iglaste.
- PN-89/D-95017. 1989. Surowiec drzewny – Drewno tartaczne iglaste.
- PN-92/D-95017. 1992. Surowiec drzewny – Drewno wielkowieńskie iglaste – Wspólne wymagania i badania.
- Ślęzak G. 2006. Klasyfikacja surowca drzewnego w Polsce – Poradnik leśniczego. PWRiL, Warszawa.
- Ustawa o normalizacji z 3 kwietnia 1993 r. 1993. Dz. U. Nr 55, poz. 251 z późn. zm..
- Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji. 2002. Dz. U. Nr 169, poz. 1386.
- Zarządzenie nr 26 Dyrektora Generalnego LP z dnia 8 marca 2013 roku w sprawie zasad odbioru i obrotu drewna iglastego wyrabianego w kłodach oraz ewidencji surowca drzewnego w jednostkach organizacyjnych LP. 2013a. Znak: EM-900-3/2013.
- Zarządzenie nr 28 Dyrektora Generalnego LP z dnia 20 marca 2013 roku w sprawie sprostowania błędów w Zarządzeniu nr 26 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 8 marca 2013 roku w sprawie zasad odbioru i obrotu drewna iglastego wyrabianego w kłodach oraz ewidencji surowca drzewnego w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych. 2013b. Znak: EM-900-4/2013.
- Zarządzenie nr 35 Dyrektora Generalnego LP z dnia 14 maja 2004 roku w sprawie tymczasowych zasad odbioru i ewidencji drewna kłodowanego iglastego. 2004. Znak: OM-260/3/01/04.
- Zarządzenie nr 47 Dyrektora Generalnego LP z dnia 31 maja 2002 roku zmieniające zarządzenie w sprawie norm na surowiec drzewny obowiązujących w PGLLP. 2002. Znak: OM-260-3/02.
- Zarządzenie nr 53 Dyrektora Generalnego LP z dnia 29 czerwca 2012 roku w sprawie zasad odbioru i obrotu drewna iglastego wyrabianego w kłodach oraz ewidencji surowca drzewnego w jednostkach organizacyjnych LP. 2012. Znak: EM-900-9/2012.
- Zarządzenie nr 72 Dyrektora Generalnego LP z dnia 27.09.2013 roku w sprawie wprowadzenia warunków technicznych na drewno wielkowieńskie iglaste. 2013c. Znak: GM-900-6/2013.
- Zarządzenie nr 74 Dyrektora Generalnego LP z dnia 27 września 2013 roku w sprawie zasad odbioru i obrotu drewna iglastego wyrabianego w kłodach w jednostkach organizacyjnych LP. 2013d. Znak: GM-900-7/2013.